

УДК 658.14./17

Янчукович Т.В.

аспірант кафедри економіки та фінансів підприємства
Київського національного торговельно-економічного університету**ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ**

Статтю присвячено проблемі формування фінансового механізму розвитку підприємства торгівлі. На основі дослідження, систематизації та узагальнення наукових літературних джерел висвітлено систему механізму підприємств та структуру побудови фінансового механізму розвитку підприємства, що включає залучення фінансових ресурсів у грошовий оборот господарюючого суб'єкта. Сформульовані у статті висновки можуть бути використані під час теоретичного обґрунтування та практичного розроблення методики формування фінансового механізму розвитку підприємства торгівлі.

Ключові слова: підприємство, ефективність, фінансове забезпечення, регулювання, механізм.

Янчукович Т.В. ФИНАНСОВЫЙ МЕХАНИЗМ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ ТОРГОВЛИ

Статья посвящена проблеме формирования финансового механизма развития предприятия торговли. На основе исследования, систематизации и обобщения научных литературных источников освещена система механизма предприятий и структура построения финансового механизма развития предприятия, включая привлечение финансовых ресурсов в денежный оборот хозяйствующего субъекта. Сделанные в статье выводы могут быть использованы при теоретическом обосновании и практической разработке методики формирования финансового механизма развития предприятия торговли.

Ключевые слова: предприятие, эффективность, финансовое обеспечение, регулирование, механизм.

Ianchukovich T.V. FINANCIAL MECHANISM OF DEVELOPMENT OF TRADE ENTERPRISE

The article is devoted to the problem of forming a financial mechanism for the development of a trading company. On the basis of research, systematization and synthesis of scientific literary sources, the system of the mechanism of enterprises and the structure of the financial mechanism for the development of the enterprise, including the attraction of financial resources into the cash turnover of the economic entity, are covered. The conclusions drawn in the article can be used during the theoretical substantiation and practical development of the methodology for forming the financial mechanism of the development of the trading company.

Keywords: enterprise, efficiency, financial support, regulation, mechanism.

Постановка проблеми. У нинішніх економічних і фінансових умовах постає питання необхідності застосування і розвитку сучасного інструментарію фінансового механізму підприємства. Розвиток торгівлі стає неможливим без належного фінансового забезпечення. Питання теорії і практики фінансового механізму розвитку підприємств потребує подальшого вивчення, особливо щодо джерел та методів фінансування підприємства та оцінки ефективності їх дії. Отже, специфіка формування фінансового механізму розвитку підприємства торгівлі вимагає глибшого дослідження, аналізу та змісту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти формування фінансового механізму розвитку підприємства торгівлі відображені у працях та монографічних дослідженнях останніх років вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема М.М. Александра, І.Т. Балабанова, М.В. Беляєва, І.О. Бланка, В.В. Бураківського, А.А. Воеводіна, А.І. Волкова, М.Г. Грещука, С.Н. Ілляшенко, О.М. Ковалюк, О.В. Квасниця, С.О. Маслова, В.П. Москаленко, Л.Н. Павлової, А.М. Стельмащук, О.В. Шипунової, І.О. Школьника та інших. На дослідження науковців спирається автор статті.

Поряд із проведеними науковими дослідженнями у цьому напрямі недостатньо розробленим залишається категорійно-понятійний апарат, що потребує подальшого розвитку розуміння сутності, структури, побудови фінансового механізму підприємства торгівлі.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних засад формування фінансового механізму підприємства торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених висвітлення поняття фінансового механізму є досить актуальним і немає єдиної думки про нього. Наукові підходи до визначення поняття «фінансовий механізм підприємства» було розглянуто різними вченими (табл. 1).

Структуру побудови фінансового механізму розвитку підприємства, запропоновану більшістю вчених-економістів, можна виразити схемою, зображеною на рис. 1.

У запропонованій побудові нами виділено такі важливі складники механізму, як фінансові методи, інструменти та важелі, інформаційне та фінансове забезпечення, фінансове регулювання та фінансові стимули, а також чинники внутрішнього та зовнішнього середовища, які впливають на його формування та функціонування. Розглянемо більш детально усі складові елементи структури механізму фінансування та їх вплив на розвиток діяльності підприємства.

Фінансовий метод – це «спосіб впливу фінансових відносин на економічні процеси з метою досягнення певної мети» [14, с. 63]. Під методом варто розуміти систематизовану сукупність дій, кроків, які необхідно здійснити, щоб вирішити завдання або досягти поставленої мети.

Науковцями виявлено, що основу фінансування діяльності підприємств становлять самофінансування, бюджетування та кредитування. Методами фінансування торговельної економіки є самофінансування, державне фінансування, інвестування, кредитне забезпечення і прогресивне (нетрадиційне) фінансування.

Фінансове забезпечення підприємства здійснюється за рахунок власних фінансових ресурсів (найбільш ліквідних активів) підприємства (його грошових засобів та їх еквівалентів, готової продукції), а також за рахунок зовнішніх – кредитних ресурсів, бюджетування та інвестиційних коштів. Кількісна оцінка рівня забезпеченості фінансовими ресурсами відображається у платоспроможності підприємства [16]. Фінансове забезпечення може бути здійснено за рахунок різних методів – самофінансування, кредитування, державного фінансування, страхування, інвестування.

Таблиця 1

Трактування сутності поняття «фінансовий механізм»

О.М. Ковалюк [1]	розглядає сутність фінансового механізму як систему фінансових форм, методів, важелів та інструментів, які використовуються у фінансовій діяльності держави і підприємства за відповідного нормативного, правового та інформаційного забезпечення, а також відповідної фінансової політики на мікро- і макрорівнях.
І.В. Зятковський [2]	фінансовий механізм – це сукупність форм і методів формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення фінансової діяльності підприємства.
Н. Савченко [3]	фінансовий механізм – це важіль, який дає змогу виконувати тактично-стратегічні завдання, що стосуються системи обов'язкового соціального страхування, з урахуванням економічних умов.
В.В. Ковальов [6], А.Д. Шеремет [7]	фінансовий механізм розуміють як систему управління фінансами [6], (фінансовими відносинами [7]) через фінансові важелі за допомогою фінансових методів [6; 7].
Р. Сайфулін [7]	фінансовий механізм – це система управління фінансовими відносинами через фінансові важелі за допомогою фінансових методів.
І.О. Бланк, І.О. Школьник [5]	визначають фінансовий механізм як систему основних елементів, що регулюють процес розроблення та реалізації управлінських рішень у фінансовій сфері підприємства.
А. Балабанов, І. Балабанов [8]	фінансовий механізм – система дії фінансових важелів, які виражаються у плануванні, організації, стимулюванні використання фінансових ресурсів.
А.М. Поддєрьогіна [9]	фінансовий механізм являє собою цілісну систему управління фінансами підприємства, на якій ґрунтується фінансовий менеджмент та яка призначена для організації взаємодії об'єктів та суб'єктів господарювання у сфері фінансових відносин, формування та використання фінансових ресурсів, забезпечення ефективного впливу фінансової діяльності на кінцеві результати роботи підприємства.
М.М. Артус [10]	фінансовий механізм – це фінансовий менеджмент, тобто схема управління фінансами, яка включає механізми управління фінансовими відносинами і грошовими фондами.
В. Базилевич, Л. Баластрик [11]	Фінансовий механізм являє собою сполучення економічних, організаційних та нормативно-правових форм, методів перманентного управління фінансовою діяльністю держави задля забезпечення багатограних потреб державних структур, суб'єктів господарювання та населення, зокрема, під час формування, використання фондів фінансових ресурсів.
С.В. Львовчкін [4]	учений науково обґрунтував поняття «фінансовий механізм», виходячи з того, що кредит є складником фінансів і механізм їхньої дії є єдиним.
Г. Кірейцев, С. Лондар [12]	фінансовий механізм як комплекс методів реалізації інтересів економічного характеру за допомогою фінансового постійного впливу на соціально-економічний розвиток підприємства.
Б. Райзенберг, Л. Лозовський, Є. Стародубцев [13]	фінансовий механізм – складова частина господарського механізму, сукупність стимулів, важелів, інструментів, форм і способів регулювання економічних процесів і відношень. Фінансовий механізм включає ціни, податки, мита, штрафи, санкції, дотації, субсидії, банківський кредит і депозитний відсоток, дисконтну ставку, тарифи.

Джерело: згруповано автором за даними [4; 5; 12]

У рамках такого розв'язання проблеми фінансового забезпечення поширюється практика одержання кредитів одним підприємством відразу в кількох фінансово-кредитних установах. Це можуть бути різні територіально відокремлені підрозділи одного банку або різних банківських установ, лізингові компанії, кредитні спілки чи кооперативи [17].

Фінансове забезпечення передбачає формування у підприємств такої кількості фінансових ресурсів, яка може забезпечити досягнення максимально можливого прибутку. Основним складником фінансового забезпечення діяльності підприємств в умовах ринку стає самофінансування. Фінансове забезпечення здійснюється за допомогою таких форм, як самофінансування, кредитування і бюджетне фінансування, інвестування, лізинг, страхування. В умовах ринкової економіки кредитування є провідною формою фінансового забезпечення і вимагає від господарської діяльності ефективного використання ресурсів.

Під фінансовими інструментами розуміють конкретні способи реалізації фінансового методу, які прямо впливають на розвиток малого підприємництва. Тоді як фінансові важелі – засоби, використання яких дає можливість поживавити, підсилити діяльність та сприяти розвитку підприємництва (наприклад, ставка податку, розмір мінімальної заробітної плати, норми амортизаційних відрахувань).

Деякі науковці до фінансових інструментів та важелів підприємств відносять [18] різноманітні плани, прогнози щодо діяльності підприємств, програми розвитку підприємств (фінансові методи планування, прогнозування); чистий прибуток, власний капітал, грошові фонди, заощадження засновників і найближ-

чого оточення, амортизаційні відрахування, кошти від продажу ліквідних активів, кредиторську заборгованість, спонсорські кошти, добровільні внески, краудфандинг, оренду, лізинг, факторинг, форфейтинг, дотації, субвенції, програмно-цільове фінансування, норми амортизаційних відрахувань (фінансування); (кредитування), поворотну фінансову допомогу від засновників, кредити банків, позики кредитних спілок, ломбардів, інвестиційне кредитування; державні кредити, надання банками податкових пільг за коштами, які спрямовані на кредитування торговельних підприємств; капітальні інвестиції, вкладення коштів в акції та інші цінні папери, франчайзинг, венчурне фінансування, державні закупівлі, часткову компенсацію процентних платежів за операціями кредитування торговельних підприємств (інвестування); вибір оптимальної схеми оподаткування та оптимізація договірних відносин; податки, збори, обов'язкові платежі, штрафні санкції, податкові пільги, податковий інвестиційний кредит, податкові канікули, відстрочення зі сплати податків, розмір мінімальної зарплати (оподаткування); витрати на страхування предметів застави, страхове відшкодування, державні гарантії за кредитами (страхування).

Головний акцент у регулюванні економіки робиться на фінансові важелі через те, що в умовах ринкової економіки використання адміністративних методів впливу надто обмежене. Серед конкретних форм здійснення розподілу і перерозподілу створеної вартості ефективним є використання таких фінансових важелів, як податки, обов'язкові збори, норми амортизаційних відрахувань, норми витрачання коштів у бюджетних установах, орендна плата, процент за кре-



Рис. 1. Фінансовий механізм розвитку підприємства

Джерело: згруповано автором за даними [5; 14; 15]

дит, дотації, субсидії, субвенції, заохочувальні фонди, штрафи, пеня, премії та ін. Особливістю фінансових важелів є те, що вони є більш м'якими, на відміну від адміністративних, і дають змогу більш повно врахувати економічні інтереси підприємств. Тому механізм фінансування розвитку підприємства повинен включати такі фінансові важелі, як дохід, прибуток, ціна, норма амортизації, ставка податку, валютний курс, ставка дисконту, відсотки [19].

Фінансові інструменти охоплюють цінні папери, грошові зобов'язання, валюту, ф'ючерси, опціони, депозитні свідоцтва, кредитні договори, страхові комісії тощо. Вибір перспективних інструментів зовнішнього і внутрішнього фінансування підприємств торгівлі на цьому етапі їх розвитку доцільно здійснювати, виходячи з їх розмірів, економічного стану і ступеня готовності менеджменту використовувати нові інструменти та нести відповідальність за фінансовими зобов'язаннями своїх підприємств. Перспективними інструментами зовнішнього фінансування для фінансово сильних компаній можуть бути банківські кредити (покроку агрохолдинги стають пріоритетними клієнтами банків); IPO, внутрішні облігації та євробонди; кредити міжнародних організацій, форвардні контракти тощо.

Як і раніше, пріоритетним напрямом залишається отримання банківського кредиту. Проте посту-

пово змінюються умови банківського кредитування, і до них компанії мають бути готовими. Щоби працювати з банками у значних інвестиційних чи інноваційних проектах, підприємство повинно мати висновки міжнародного аудиту за декілька років, дотримуватися внутрішніх стандартів звітності, бюджетування, прогнозування, мати рейтинги міжнародних агентств, відповідальний менеджмент, бути прозорими та передбачуваними. Проблеми зовнішнього фінансового забезпечення середніх, а особливо малих торговельних підприємств пов'язані з їх низькою прибутковістю, відсутністю застави, непрозорістю фінансової діяльності, невисоким рівнем менеджменту. Для них більш придатними є такі інструменти фінансування, як кредити регіональних кредитних спілок, банківські кредити, фінансування за програмами державної підтримки, лізинг, франчайзинг, розписки (товарні та фінансові). Останні можуть виступати як самостійний позичковий інструмент, а можуть і в комплексі з кредитом – як надійна застава; зобов'язання за розписками можуть бути забезпечені порукою фінансової установи як з авалювання векселів.

Фінансовий механізм розвитку підприємства формується на основі правового (закони України, постанови Верховної Ради України, укази Президента України, накази, розпорядження, листи міністерств

і відомств, статутні документи підприємства), нормативного (інструкції, норми, нормативи, методичні вказівки тощо) та інформаційного (звітні бухгалтерські та статистичні документи, дані вибіркового спостережень тощо) забезпечення (правове, інформаційне, нормативне) [20].

Вибір методу фінансування підприємств залежить від мети фінансування, розміру підприємства, життєвого циклу і річного грошового кругообігу і може поєднувати декілька варіантів. Так, самофінансування є найбільш бажаним порівняно з іншими методами і використовується переважно для реалізації невеликих реальних проектів, для яких строк окупності та термін реалізації важко визначити. Кредитування використовують у невеликих коротко- та середньострокових проектах із високою нормою рентабельності інвестицій [21].

Таким чином, механізм фінансування – складник фінансового механізму діяльності підприємства торгівлі, спрямований на виявлення та реалізацію управлінських рішень на різних рівнях управління для регулювання економічних процесів та відносин. Він здійснюється шляхом взаємодії, взаємозв'язку та взаємозалежності суб'єктів та об'єктів фінансових відносин через механізм фінансового посередництва за допомогою ефективних методів фінансування діяльності підприємства торгівлі, вагоме місце серед яких займає самофінансування, фінансування та кредитування.

Висновки. Отже, основними фінансовими методами для підприємств торгівлі можуть бути: планування (процес розроблення системи фінансових планів і планових показників); кредитування (надання коштів на засадах поворотності, платності, строковості та забезпеченості); самофінансування (відшкодування витрат суб'єктів господарювання з основної діяльності та її розвитку за рахунок власних джерел, допускає залучення кредитних ресурсів); прогнозування (розроблення на тривалу перспективу змін фінансового стану); оренда або лізинг (передача майна у користування за певну плату на певний строк); інвестування (процес вкладання грошей у ті чи інші об'єкти з розрахунком на збільшення їх вартості, а також отримання додаткового доходу). Гостра потреба в коштах спонукає вітчизняні підприємства використовувати всі можливі законні шляхи їх одержання. Використання саме власного капіталу дає можливість підприємствам торгівлі бути захисним рубежем від неочікуваних ризиків. Тому виникає потреба розглядати власний капітал підприємств торгівлі у більш широкому діапазоні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики). Монографія. [Текст] / О.М. Ковалюк. / Львів: Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка, 2002. – 396с.
2. Зятковський І.В. Теоретичні засади фінансів підприємств / І. В. Зятковський // Фінанси України. – 2000. – № 4. – С. 17–26.
3. Савченко Н. Формування та використання фінансових ресурсів системи соціального страхування України / Н. Савченко // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2010. – Вип. 1. – С. 110–118.
4. Львович С.В. Фінансовий механізм макроекономічного регулювання / С.В. Львович // Фінанси України. – 2000. – № 12. – С. 25–33.
5. Бланк И.А. Финансовая стратегия предприятия / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр: Эльга, 2004. – 720 с.
6. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В.В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 560 с.
7. Финансы предприятий [Текст]: учебное пособие / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин. М.: ИНФРАМ, 1999. – 343 с.
8. Балабанов А.И. Финансы: учеб. пособие / А.И. Балабанов, И.Т. Балабанов. – СПб.: Питер, 2002. – 188 с.
9. Финанси підприємств [Текст]: підручник / [А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.]; наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогіна; Київський нац. екон. ун-т. – 7-е вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2008. – 552 с.
10. Артус М.М. Фінансовий механізм в умовах ринкової економіки / М.М. Артус // Фінанси України. – 2005. – № 5. – С. 54–59.
11. Базилевич В. Державні фінанси: [навч. посібник] / В. Базилевич, Л. Баластрик; за заг. ред. В. Базилевича. – К.: Атіка, 2002. – 368 с.
12. Лондар С. Фінанси: [навч. посібник для студ. вищих навч. закладів] / С. Лондар, О. Тимошенко. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 384 с.
13. Комарецька П.В. Управління фінансовим потенціалом підприємств. [Електронний ресурс] / Спосіб доступу: / avtoferat.net/content/view/13888/46/ – Кеш.
14. Єфремова Н. Джерела формування фінансових ресурсів підприємства: їх склад та оптимізація структури / Н. Єфремова // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2012. – № 3.
15. Заварзіна Т.В. (Жук Т.В.) Систематизація факторів, що впливають на фінансування інноваційного розвитку підприємств торгівлі / Т.В. Заварзіна // Економіка та держава. – 2013. – № 7. – С. 70–72.
16. Загородна О.М. Аналітичне забезпечення політики фінансування підприємства [Текст] / О.М. Загородна, В.М. Середина // Економічний аналіз. Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу і статистики ТНЕУ. – Тернопіль: Економічна думка, 2012. – Випуск 11, Ч. 2. – С. 229–235.
17. Грецак М.Г. Внутрішній економічний механізм підприємства [Текст]: навч. пос. / М.Г. Грецак, О.М. Гребешкова, О.С. Коцюба. – К.: КНЕУ, 2001. – 228 с.
18. Ланова М.І. Методи та джерела фінансування переробних підприємств АПК [Електронний ресурс] / М.І. Ланова // VI Міжнародна науково-практична конференція «Наука в інформаційному просторі» – Режим доступу: <http://www.confcontact.com/>
19. Костирко Л.А. Фінансовий механізм сталого розвитку підприємств: стратегічні орієнтири, системи забезпечення, адаптація: моногр. / Л.А. Костирко. – Луганськ: Вид-во «Нолідж», 2012. – 474 с.
20. Лівіновська О.В. Особливості фінансового забезпечення інтегрованих підприємницьких структур у сучасних ринкових умовах / О.В. Лівіновська // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємство. – 2013. – № 1. – С. 128–133.
21. Квасниця О.В. Фінансовий механізм забезпечення розвитку малих підприємств в Україні [Текст] / Оксана Квасниця // Світ фінансів. – 2014. – Вип. 4. – С. 63–71.